

več, kar je važnejše, kar je največje važnosti za ubogo delajoče ljudstvo, je to, da je kava sredstvo, sredstvo edino svoje vrste, katero promembe snovi v človeškem telesu počasi izvršuje in tako človeka sitega stori. Gotovo je, da je kava delavcu poleg pičle njegove in slabe hrane edino sredstvo, da more ves dolgi dan in mnogokrat tudi vso dolgo noč prestati pri težkem delu v preživljenju svojcev, in vrh tega še ne govorim o ubožnih bolnikih in oslabeledih starih ljudéh, katerim je kava nenadomestljivo krepilo.

Kaj ostanejo potem ravno od vladinih krogov hvaljene in pospeševane naprave, v katerih kuhajo juho in čaj, kajti več je nego li s samo svitlo peno pozlačen „gospodoželjstven švindeli“, ako se ubogemu delavcu, kateremu ni moči kupavati tečne hrane, težji in odteza pridobivati si moči v kavi ter se bolj še nego do sedaj sili uživati, kar ni nikako odškodilo za kavo, namreč brozgo, skuhanu iz cikorij ali fig, v kateri ostra kemična preiskavanja do danes niso našla družega, nego največ pobarvano sladkorovo vodo in kapljo pelinovca. Res, v nebó vpijoč greh je, ubogemu delavcu, kateri mnogokrat ne more kupiti si vrčka pive, da se okrepeča, prečiti vžitek krepila, katerega mu podaje skledica kave, pogostoma mešane s solzami! Takim načinom ostaje vladi samo še to, da naloži davke potu in solzam ubožcev — po tej poti se pomore bolnim našim financam! Odločno moram temu ugovarjati; jaz sem popolnem nasprotnih misli.

Njegova ekscelencija gospod finančni minister se vé, je trdil, da je konzumcijska možnost naše države s konzumcijsko možnostjo drugih velikih držav Evropskih skoraj na eni stopinji. To pa nikakor ni mogoče. Konzumcijska možnost dežel raste s produkcijsko močjó in v primeri z velikansko produkcijsko močjó Angleške in Francoske je naša produkcijska možnost vedno še pritlikava. Lahko vsakdo umeje, da ravno po oni konzumcijski možnosti, ki je nasledek povzdignenega obrtstva, rasto imenovanimi državama prihodki. Njegova ekscelencija gospod finančni minister je dostavil, da se je povžitek kave na Avstrijskem v nekaterih letih povišal za 50 odstotkov. Ravno to pa jasno dokazuje, da konzumcijska možnost v Avstriji hira. Gosp. finančni minister je ob enem trdil, da kava je le vžitek bogatinom. Tu naravnost pobija ena trditev finančnega ministra drugo, sicer bi bilo moralo bogastvo v Avstriji povišati se za 50 odstotkov, a da se to ni zgodilo, temveč da sta bogatstvo in imovitost v Avstriji opešala, zna vsakedó. Ako se zatoraj hoče povikšati kavi colnina, se ne namerava izvršiti ono pravilo, katero je gospod finančni minister postavil kakor sploh veljavno pri colnem tarifu, in ki je samo ob sebi tudi dobro, namreč, da se ima naložiti vžitinski davek samo onim predmetom, pri katerih so merodajni edini državni dohodki. Ravno v tem slučaju, pri colnini kave, pa ni merodajen le državni dohodek, temveč še merodajniši je pri tem zeló važni ozir na ljudstvo, kateri ima odločevati.

Povikšanje colnine kavi bi uvedlo le kontrabantarstvo in bi zmanjšalo dohodke državnine.

Govor gospoda finančnega ministra me je dovel do precipua. Že mnogo mojih predgovornikov je povdarjalo, kako izvanredno neenake med seboj so produkcijske in konzumcijske moči po raznih Avstrijskih deželah. Ta različnost morebiti nima primere v vseh drugih državah svetá. Pravična uredba, resnična narodnostna in državno-gospodarstvena uredba in vzvišanje državnih dohodkov na pravični podlogi se dá doseči le na temelju kar najbolj moči popolne produkcijske in konzumne statistike teh tako različnih dežel. A pot, po katerem hodimo zdaj, ni pot do boljšega, am-

pak pot k slabšemu, zato lepo prosim slavno zbornico, naj ne prezre svarila, katero izgovarjam na križ-potu prde glasovanjem.

Književstvo slovansko.

* *Antona Martina Slomška zbrani spisi*. Druga knjiga: Basni, prilike in povesti. Zbral in vredil Mih. Lendovšek, kaplan v Ptujih. Natisnila in založila tiskarna družbe sv. Mohora v Celovcu 1878.

Hvalevredna je bila misel gosp. Lendovška, po različnih knjigah raztresene spominke neprecenljivega književnega Slomšekovega delovanja v skupnih knjigah na svitlo dati, katerih druga pod gori navedenim naslovom je ravnokar na svitlo prišla. Ona obsega na 25 polah 77 basni in prilik, 102 povesti, 100 prijetnih pripovedi za otroke, pa 100 kratkočasnih pravljic. Evo obilega in lepega berila za slovensko mladost! — V predgovoru popisuje g. Lendovšek težave, katere bilo je treba premagati, da se je našel založnik pričujoče 2. knjige. Zato med drugim pravi: „Z veselím srcem sem toraj sprejel naznanilo od odbora družbe sv. Mohora dne 23. julija 1877., da prevzame družbena tiskarnica založbo in izdavanje Slomškovih „basni, prilik in povesti“. Dostavljam tukaj le še prisrčno prošnjo do vseh slovenskih rodoljubov, naj blagovoljno skrbé, da družbena tiskarnica pri tem početji zgube trpela ne bode. — Cena knjigi je nizka, broširan iztis veljá 1 gold. 20 kr., trdo vezan 1 gold. 30 kr. Dobiva se v Celovcu v tiskarnici družbe sv. Mohora in pri vseh bukvarjih, ki imajo slovenske knjige na prodaj.

* „*Velikega hrvatskega rječnika*“, ki ga vreduje Jurij Daničič, ima te dni na svitlo priti prospekt, da učeni svet pred tiskom izjavi, kako bi se ta besednjak dal kar najbolje mogoče urediti. Pred dvema letoma vsakako ne bo mogel priti v tisek, ker je dozdej le črka „a“ vredjena.

* „*Narodni Glasnik*“ se imenuje nov časnik, ki ima še ta mesec v srbskem jeziku izhajati v Temešvaru, trikrat na teden. Zraven politike bode obdeloval tudi lepoznavsko polje ter zastopal v obče slovanske interese. Cena mu je 10 gold. na leto.

Politične stvari.

Car Ruski in narod Ruski.

V osebi, značaju in težnjah Ruskega cara se je vedno videla Rusija v pravi dôbi. To je še dandanes tako, le toliko razločka je, da je zdaj zveza med carom in narodom postala drugačna. Na mesto nekdanjega malikovanja je stopila človeštvu bolj pristojna, zato pa trdnejša čut: neomejljiva ljubezen med obema; narod o politiki ne posluša več carovega diha, pač pa car pazi, kako narodu žila bije. Brez dvoma je car Aleksander eden največjih vladarjev vseh dôb in v srcu naroda bo živel menda še dalje, kakor Peter véliki in Aleksander I. dobrotljivi. Malokdaj pa je tudi kak vladar želje in namene naroda tako dobro razumel, kakor Aleksander II., in neizmerna priljubljenost, ki jo vživa po vseh krogih prebivalstva, kaže, kako hvaležni znajo biti narodi, če se vladar ne ustavlja veliki moči volje narodove.

Car Aleksander je bil ves čas svojega vladanja isti mili, svobodoljubni, bistrourni vladar, a bili so časi, ko so hudobne spake, kakoršnih se na nobenem

vladarskem dvoru ne manjka, pod krinko domoljubja in konservatizma nadlegovale ga, premotile dobro srce njegovo in njegovega živahnega duha strašile z raznimi pošastmi. Ta prokletstva vredna svojat je bila kriva, da se je vrvanje in zboljšanje državnih razmer hipoma ustavilo in se je cesarja res lotila neka nezaupljivost, ki ga je stala marsikako nemirno noč in mnogo britkih solz.

A hipoma, kakor po nevidni roki, po viši previdnosti, ki vodi narode, se je pretrgala ograja, — hudobna svojat, ki se je vrnila med cara in narod, je bila vržena in prišla ob ves vpljiv in car Aleksander spolnuje dandanes zvesto veliko besedo, ki jo je izrekel pred vojsko: „Jaz bom zadnji, ki bom privolil v vojsko, a bom potem, ko bode vojska, tudi zadnji, ki bom meč vtaknil v nožnico.“

Ruski car sam je bil sila razkačen zaradi brezvestnosti Angleške politike, ki je v to, da Rusi zasedejo Carigrad, privolila le zato, da je Angleška vlada parlament prisilila do privolitve posojila za vojne potrebščine. Blagi duh njegov se blišči v teh-le njegovih besedah, ki so vredne, da se z zlatimi črkami zapišejo v zgodovino slovanstva: „Kot političen faktor utegnem pasti v kako zmoto ali celó grešiti, a kot Rus ne bom nikdar dopustil ali odpustil razžaljenja vsega naroda.“ — Po tej carjevi besedi smejo prijatelji Rusije in slovanske ideje mirno čakati prihodnosti.

Z isto odločnostjo, s katero se je Ruski car postavil narodnemu gibanju na čelo, je neki tudi pripravljen, ravnati se po drugih željah naroda svojega; tedaj je tudi gotovo, da se bo pričelo vnovič notranje vrvanje Ruske države. Za to je porok druga beseda carjeva. O zadnji pravdi „nihilistov“, v katero je bilo zapletenih v prvi vrsti veliko žensk, je car rekel, da bo pač pustil pravici prosto pot, a volja ga je tudi ne omejiti svoje pravice o pomiloščenju. „Ženske Ruske“ — rekel je car — „sem spoznal še le v sedanji vojski po vsi njihovi vrednosti; občudoval sem jih kot usmiljene samaritanke, in nisem se obotavljal, tem angeljem poljubovati rok. Da! skoro bi bil zgolj spoštovanja in hvaležnosti pred njimi poklekoval. Zavoljo njih bodi tudi zapeljanim milost“.

Kaj bi pristavili temu? Takemu vzvišenemu duhu ni treba ne povečevanja po pesnikih, ne pripoznanja po politikarjih. Blagor cesarstvu, v katerem sta narod in vladar v najlepšem sporazumljenju, drug ves za drugega!

Zgodovinske stvari.

Turki pred Dunajem.

Priredil M. Molek.

Turki vdrugeč pri Dunaji. (1683.)

(Dalje.)

Kakor pri prvem obleganju tako je bilo tudi še zdaj mesto slabo utrjeno. Od onega časa, ko sta bila Adolf Schwarzenberg in Nikolaj Palfi mesto Gjur (Raab) na Ogorskem zopet nazaj dobila, se je bila neka škodljiva vnemarnost in grešna brezozirnost Dunajčanov poprijela. Čem več se je govorilo, čem več se je pisarilo, kako naj se mesto zavaruje, tem manj se je storilo. Še prvega obleganja niso bili pozabili, kako hudo se je takrat njihovim prednikom godilo, al malomarnost bila je kriva, da še potrebnih krajev zadostno

obkolili niso bili, malo košev pripravili, ki so jih pri napadih zelo potrebovali in le 10 topov na bastijone (sprednje utrjene kraje prave trdnjave) postavili, jarkov z vodo še ne napolnili, ladje in družega lesa na kupe prepustili so sovražniku. Vsa posadka obstala je iz mestne straže in kakih 1000 mož polka Keiseršteinovoga. Vojvoda Lotrinški je bil še le od 9. do 11. julija več družih čet noter pripravil.

Ernest Rüdiger Staremberg je bil zdaj star kakih 48 let, rojen v Gradcu. Še le 13 let star vdeležil se je že tridesetletne vojske proti koncu (trajala je od 1618—48), bojeval se zoper Švedijane in „koruze“ na Ogorskem, pa tudi zoper Turke in Francoze. Mojsterski razumnik v zboljšanju strelnega orodja je naglo napredoval od stopinje do stopinje ter postal maršal.

Kakor se pa zlato čisti v hudem ognju, tako mora poskusiti se dobro imé med svetom; a ni je prednosti in čednosti, da ne bi imela sovražnikov.

Tudi vrlega Rüdigerja so zavidali, ker je tako hitro napredoval; še v spisih so ga hudo napadali, obrekovali in obsojevali, češ, da ne zasluži biti poveljnik Dunajčanom. Tako delajo vselej hudobni ljudje. Dobrega nočejo pripoznati, boljšega pa ne morejo najti in storiti! Čast vendar le ostane možu, katero zasluži.

Rüdiger je svojo opazovalnico imel na cerkvi sv. Štefana, kjer se še zdaj z velikim spoštovanjem kaže kamen, na katerem je sedel viteški mož ter gledal, kaj se na okrog godí.

Temu junaku, izvedenemu in utrjenemu v vojaškem orožju, stal je na strani drug mož, čegar ljubeznjivost in miroljubnost bili ste v obče znani: duhovnik grof Leopold Kolonič.

Pogumnost duhovitega škofa, njegovo slavno imé in njegov krepak glas navduševal je boreče, osrčeval in malomarne priganjal na odkazane jim prostore; ranjene je obiskoval in tolažil umirajoče; vodil gasilno stražo in odvrčal draginjo in pomanjkanje; tudi smrti se ni prav nič bal. Posebno pri srcu pa so mu bile z ranjenimi napolnjene bolnišnice; ukazoval je ženam in starčkom, naj napravljajo srajce, obuvalo za vojake; porabil je vse za taka dela, kateri za drugo niso bili.

Kakor ob dnevih Ferdinanda, ko sta Thurn in Bethlen Gabor Dunaju pretila, so se izvrstno obnašali tudi zdaj študentje in postavili se na najnevarnejše kraje: na Škotski, Lebeljski, Cesarski in Koroški pomol trdnjav. Voditelj njihov pa je bil učeni in pogumni Pavel Sorbait z Nizozemskega, zdravnik Eleonore cesarice vdove.

Sedemdesetletni državni računar Volbenk Reischel pa je zbral dvorne služabnike v štiri krdela po 1000 mož. Maks Trautmansdorf je bil izvoljen za njihovega polkovnika. In Ambrož Frank, ud vnjnega sveta, pa je zbral krčmarje v kompanijo prostovoljcev, ki so tudi dobro došli.

Enako so se zbrali v svoje oddelke mesarji, pivarji, peki, čevljarji in neoženjeni rokodelski fantje; po njihovem zgledu tudi prodajalci in založniki raznovrstnih reči, kramarji in ves obrtniški stan.

Že samih meščanov je bilo osem kompanij pod vodstvom župana Ivana Andreja Liebenberga; Daniel Foki, viši mestni ključar, je bil podpolkovnik; mestni sodnik Simon Štefan Šuštar, major in viši nadzornik in še nekoliko mestnih svetovalcev so postavili za poveljnike.

Redna vojna je znašala 13.866 mož; meščanov je bilo 2382, od družeb s trgovci vred 4012, dijakov 700, dvornih služabnikov 1000, vseh skupaj 21.960 mož za boj ugodnih.

Občudovanja vredna je bila posebno skrb v zdrav-